

MARKA LİSANS SÖZLEŞMESİ¹

GİRİŞ

Günümüzün ulusal ve küresel rekabet pazarlarında ne üretirsek onu satarız anlayışına yer bulunmamaktadır. Çünkü kitle iletişim araçlarının yaygınlaşmasına paralel olarak rekabet artmakta ve pazarlar gittikçe tek tipleşmektedir. O sebeple firmaların farklılaşıp avantaj yaratabilmesinde markalaşma kaçınılmaz hale gelmiştir. Markalaşma, hem gelişmiş hem de gelişmekte olan işletmelerin dünya pazarlarında yer sahibi olma ve ticaret hacmini artırma bakımından çok önemli bir unsur haline gelmiştir. Hemen hemen bütün firmalar markalaşmak için yüksek reklam giderlerini göze almakta ve piyasada adlarını markalaştırmaya yönelik girişimlerde bulunmaktadır. Markalaşmanın ekonomik getirilerinin yanında, piyasada güvenilir ve saygın bir konum yaratması da konuyu önemli kılmaktadır.

Marka sahibi işletme ya da kişiler hem daha fazla büyümek hem de yeni pazarlara açılabilmek için kullanım hakkına sahip oldukları marka veya markaları, marka lisans sözleşmesi ile üçüncü kişilere kullandırmaktadırlar. Bir markanın tek başına dünyadaki tüm pazarlarda üretim ve satış yapması neredeyse imkansız görünmektedir. Marka sahipleri, sahip oldukları markayı belirli bir bedel karşılığında üçüncü şahıslara kullandırmakla, hem pazara giriş yapmış olacaklar, hem de ciddi bir ekonomik getiri sağlamış olacaklardır. Lisans verme yoluyla marka sahipleri aynı zamanda markalarının kullanımını ve değerini arttırmakta, tüketicilere de bilinen ve nitelikli malları alma olanağı tanımaktadır.

Marka lisansı sözleşmesi, lisans sahibinin korunan marka konusu mal yahut hizmeti üretmek ya da satmak için yeterli kapasiteye sahip olmaması veya marka konusu mal ya da hizmeti artık üretmek istememekle birlikte ondan bir şekilde faydalanmaya devam etmek istemesi ya da sadece markayı üçüncü kişilerin kullanımına sunmak suretiyle markanın yaygınlaşmasını istemesi gibi hallerde kullanılmaktadır.

¹ Bu çalışma 2013 yılında yazılmıştır.

A. Lisans Kavramı

1. Lisans Kavramı ve Tanımı

Terminolojide "lisans" kelimesi "izin verme, müsaade etme, ruhsat verme ya da icazet verme" veya "bir malı yabancı adına üretme izni" olarak tanımlanmaktadır². Marka hukuku anlamında "lisans" kelimesi ise; bir gayri maddi mal üzerindeki münhasır hakkın, sahibi dışındaki kimselere kullandırılmasını ifade etmektedir³.

Marka, bir işletmenin mal ve hizmetlerini diğer işletmelerin mal ve hizmetlerinden ayırt etmeye yarayan tanıtıcı işaret olarak nitelendirilir⁴. Kural olarak ticaret ünvanı, işletme adı, coğrafi ad ve işareti gibi, markalar da bir fikir ürünü olmadıkları gibi yenilik unsuruna haiz değildirlir. Bu yüzden de tanıtıcı ve ayırt edici, teşhis ettirici nitelikleri dolayısıyla korunurlar. Markanın eski zamanlardan beri kullanılan en temel işlevi, malın hangi işletme tarafından üretildiği, ya da piyasaya sürüldüğünü göstermesi olarak belirtilmektedir. Öğretide markalar beş kısma ayrılmaktadır: kullanılma amacına ve işlevine göre markalar: ticaret, hizmet, koruyucu, garanti; Sahiplerine göre markalar: ferdi marka, ortak marka, vekil markası; Bilinirliklerine göre markalar: Tanınmış marka, alélade marka⁵.

Marka lisans sözleşmesi, lisans verenin markadan doğan haklarının kullanım hakkını lisans alana verdiği bir sözleşmedir. Bu anlamda marka lisans sözleşmesi, lisans verenin, lisans alana bir markanın ve bir markanın işlevini ortaya çıkaracak kendiliğinden kurulan inhisarilik durumunun kullanımına izin vermesi borcunu ve kural olarak lisans alanın da bunun için bir bedel ödemesi borcunu ortaya çıkaran bir sözleşmedir⁶. Burada dikkat çeken nokta, lisans sözleşmesi ile markadan doğan hakların kısmen veya tamamen devri gerçekleşmemekte, sadece bu hakkı kullanma yetkisi bir başkasına devredilmekte ve marka hakkı lisans verende kalmaya devam etmektedir⁷.

2 www.tdk.gov.tr (06.02.2013).

3 Yasaman, Hamdi/Altay, Sıtkı A./Ayoğlu, Tolga/Yusufoğlu, Fülürya/Yüksel, Sinan, Marka Hukuku, 556 Sy. KHK Şerhi, C. II, İstanbul, 2004, s. 735; Ongan, Burak, Sinai Haklara İlişkin Lisans Sözleşmelerinde Tarafların Hukuki Durumu, Ankara, 2007, s. 17.

4 Tekinalp, Ünal, Fikri Mülkiyet Hukuku, İstanbul, 2012, s. 20-21 vd; Özel, Çağlar, Marka Lisansı Sözleşmesi, Ankara, 2002, s. 28.

5 Özel, s. 28, 31-34.

6 Özel, s. 43-45; Arkan, Sabih, Marka Hukuku, C. II, Ankara, 1998, s. 190-191; Yasaman/Altay/Ayoğlu/Yusufoğlu/Yüksel, s. 737.

7 Tekinalp, s. 21 vd; Orhan, Ali Necip, Patent Lisansı Sözleşmesi, Ankara, 1979, s. 16; Özel, s. 46.

Markaların lisans verilmesinde esas olarak hakkın özü hak sahibinde kalmakta, buna karşılık diğer bir üçüncü kişiye bu hakkın kullandırılması söz konusu olmaktadır⁸. Lisans hakkı, sözleşme ile tanınabileceği gibi tek taraflı işlem olan vasiyetname ile de tanınabilir. Bu durumda lisans alan, miras bırakanın mirasçılarına karşı talep edeceği bir alacak hakkına sahip olmaktadır⁹. Marka hakkının sahibi, lisans sözleşmesi ile gayri maddi mal üzerindeki tekel niteliğinde olan tasarruf hakkından lisans alan adına feragat etmekte, ona kullanma hakkı tanımakta ve karşılığında da bir bedel talep etmektedir. Lisans sözleşmesiyle marka hakkının kullanma yetkisini kazanan lisans alan, sözleşme süresince markanın kullanılmasına ilişkin her türlü tasarrufta bulunabilmektedir. Bunlarla birlikte, lisans alan, aksi sözleşmede kararlaştırılmadığı sürece, lisanstan doğan haklarını üçüncü kişilere devredemez alt lisans da veremez¹⁰.

Marka lisansı sözleşmesi, lisans sahibinin korunan marka konusu mal yahut hizmeti üretmek ya da satmak için yeterli kapasiteye sahip olmaması veya marka konusu mal ya da hizmeti artık üretmek istememekle birlikte ondan bir şekilde faydalanmaya devam etmek istemesi ya da sadece markayı üçüncü kişilerin kullanımına sunmak suretiyle markanın yaygınlaşmasını istemesi gibi hallerde kullanılmaktadır¹¹.

Lisans verme yoluyla marka sahipleri aynı zamanda markalarının kullanımını ve değerini arttırmakta tüketicilere de bilinen ve nitelikli malları alma olanağı tanımaktadırlar. Bu bağlamda lisans verenin lisans vermesindeki başlıca amacı ekonomik olup onu ilgilendiren elde edeceği kâr olmaktadır. Bu durum da lisans sözleşmesinin ekonomik işlevini ortaya çıkarmaktadır¹².

Gelişmekte olan ülkelerin ekonomik kalkınmayı gerçekleştirirken karşılaştıkları sorunların başında gelen sermaye yetersizliği yanında en az bunun kadar etkili olan bir başka faktör de teknoloji üretimindeki yetersizliktir. Bu sebeple gelişmekte olan ülkelerin, gelişmiş ülkelerin teknolojik

8 Tekinalp, Ünal, Markanın Üçüncü Kişiler Tarafından Kullanılması, Oğuz İmregün'e Armağan, İstanbul, 2001, s. 633 vd.

9 Oktay-Özdemir, Saibe, Sınai Haklara İlişkin Lisans Sözleşmeleri ve Rekabet Hukuku Düzenlemelerinin Rekabet Hukuku Düzenlemelerinin Lisans Sözleşmelerine Uygulanması, İstanbul, 2002, s. 10.

10 Ülgen, Hüseyin/Teoman, Ömer/Helvacı, Mehmet/Kendigelen, Abuzer/Kaya, Aslan/Nomer-Ertan, Füsün, Ticari İşletme Hukuku, İstanbul, 2006, s. 412; Yasaman/Altay/Ayoğlu/Yusufoğlu/Yüksel, s. 735 vd.

11 Çiçekçi, Çiğdem, Marka Lisansı Sözleşmeleri, İzmir, 2001, s. 11.

12 Oytaç, Kutlu, Karşılaştırmalı Markalar Hukuku, İstanbul, 2002, s. 211.

başarısını yakalayabilmesi ve bu yarışta geride kalmaması için gelişmiş teknoloji transfer etmeleri günümüzde bir zorunluluk haline gelmiştir. Bu nedenle de lisans sözleşmeleri yoluyla teknoloji transferi, her geçen gün önemini artırmaktadır. Hatta bu durum, “en önemli teknoloji ithal şekli” olarak da nitelendirilmektedir¹³.

Marka hakkı sahibinin lisans sözleşmesi ile bu hakkın kullanımını inhisari olarak başkasına bırakması, lisans alanın piyasada hâkim olması sonucunu da getirebilmektedir. Piyasaya hâkim olma da rekabet sınırlamalarına götüren bir durum olabilmektedir. Oysa lisans sözleşmeleri her zaman diğer rekabetlere de açıktır. İşte lisans sözleşmeleriyle, lisans verene, aslında marka hakkının doğasına uygun olmayan imkânlar verildiği zaman, rekabetin sınırlanabileceği de kabul edilmektedir. Örneğin, patent lisansının verildiği bir sözleşme ile aynı zamanda ikmal yani araç-gereç ve yedek parça sağlama borcu altına girilmişse, aslında patent lisansı sözleşmesinin doğasına uygun olmayan şekilde, ya da başka bir ifade ile lisans sözleşmesine konu olan gayrimaddi hakla hiçbir bağlantısı olmayacak şekilde, lisans sözleşmesinin piyasada hakimiyet sağlamak için araç olarak kullanılması söz konusu olmaktadır¹⁴.

Lisans sözleşmeleri, çoğu kez özellikle patente ilişkin sulh işlemlerinin sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Patente ilişkin uyuşmazlıkların çıkış noktasının şüpheli oluşu, tarafları aralarındaki uyuşmazlığı (davadan vazgeçerek) dava konusu üzerinde bir lisans sözleşmesi yapmaya yöneltebilmektedir. Böylece her iki taraf da sahip olduğu hukuki durumu korumakta ve sınai hakkı kullanma yetkisine sahip olmaktadır¹⁵.

Marka lisans sözleşmesiyle ilgili geçmişte bazı düzenlemeler yapılmış ise de günümüzde 556 Sayılı Markaların Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin (MarkKHK) 20 ve 21. maddeleri marka lisansı ile ilgili kuralları getirmiştir¹⁶. Bununla birlikte Türkiye, AB ve diğer uluslararası anlaşmalar çerçevesinde, bir kısmı ulusal mevzuatın parçası haline gelmiş bazı sözleşmelere de taraftır¹⁷.

13 Başlar, Yusuf, Marka Lisansı Sözleşmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale, 2008, s. 6.

14 Oktay-Özdemir, s. 36-37.

15 Oktay-Özdemir, s. 37.

16 1926 tarihli İhtira Beratı Kanunu ile 1304 tarihli Alamenti Farika Nizamnamesinin Sureti Tatbiki Hakkında Talimatnamesinin 12. maddesinde, “işletme mezuniyeti” adı altında lisans sözleşmesi düzenlemesine yer verilmiştir. 1965 tarihli Markalar Kanununun 34. maddesi, markanın lisans sözleşmesine konu olabileceğini düzenlemiştir.

17 Paris sözleşmesi, Madrid anlaşması, Viyana anlaşması ve Ticaretle Bağlantılı Mülkiyet Hakları Anlaşması (TRIPs)

Marka lisans sözleşmesi aynı zamanda tazminatın belirlenmesi konusunda da bir ölçüt görevi görmektedir. Zira, MarkKHK md. 66/c gereğince, marka sahibinin uğradığı zarar, marka hakkına tecavüz edenin, markayı bir lisans anlaşması ile hukuka uygun şekilde kullanmış olması halinde ödemesi gereken lisans bedeline göre belirlenmektedir.

2.Marka Lisans Sözleşmesinin Konusu

556 sayılı MarkKHK'nın 15 ve 20. maddelerine göre, marka üzerindeki kullanma hakkının, lisans verilmesi yoluyla kullandırılmasının mümkün olduğu belirtilmiştir. Buna göre, lisans sözleşmesinin konusu kısaca marka üzerindeki hakkın lisans alana kullandırılmasıdır; kullandırma, tescil edilmiş olan marka üzerindeki hakkı tamamen ya da kısmen kapsayabilir (MarkKHK md. 20).

Lisans verilmesi deyimıyla bugün özellikle ilk akla patent gelmekle birlikte, endüstriyel tasarım ve marka gibi sınai mülkiyet haklarının kullanımına ilişkin sözleşmeler anlaşılmaktadır. Bununla birlikte ticaret ünvanları, işletme adları gibi ayırt edici vasfa sahip işaretlerin de lisans sözleşmesine konu oluşturması mümkündür¹⁸.

Prensip olarak her türlü marka, marka lisans sözleşmesinin konusunu oluşturabilir. Marka siciline kayıt olmak şartıyla ortak markada lisans verilmesi de geçerli bir durumdur (MarkKHK md. 60). Buna karşın garanti markası lisans sözleşmesine konu olamaz. Bunun nedeni, garanti markasının, teknik yöntemlerle gösterilen herkes tarafından kullanılabilmesi ve tüketicinin korunmak istenmesidir¹⁹.

Türk Hukukunda, markanın lisans sözleşmesine konu olabilmesi için bazı hukuk sistemlerinde uzunca bir süre aranan, lisans sözleşmesinin tarafları arasında sıkı ekonomik ilişkiler olması şartı aranmamaktadır. Ancak MarkKHK md. 21/8'de marka sahibi lisans verenin, lisans alan tarafından üretilen malların veya sunulan hizmetlerin kalitesini garanti etmek için önlem alması yükümlülüğü öngörülmüştür.

gibi.

18 Özel, s. 43; PatentKHK md. 85.

19 Arkan, s. 48, Özel, s. 46. Garanti markasına örnek olarak, TSE ve WOOLMARK, UHT markaları gösterilebilir.

3.Marka Lisans Sözleşmesi ve Lisans Hakkının Hukuki Niteliği

Lisans hakkı, şahsi nitelikte bir malvarlığı hakkıdır. Marka lisans sözleşmesi, MarkKHK 20 ve 21. maddelerinde anılmış; ancak sözleşmenin hukuki yapısı bu hükümlerde ele alınmamıştır. Bu itibarla marka lisans sözleşmesi isimsiz bir sözleşmedir²⁰. Marka lisansı sözleşmesi, taraflara karşılıklı borç yükleyen bir akit olarak da karşımıza çıkmaktadır. Lisans sözleşmesinin bedelsiz olması halinde serbest lisanstan bahsedilir ki bu halde tek tarafa borç yükleyen bir sözleşmenin varlığı söz konusudur²¹. Marka lisansı sözleşmesi niteliği gereği sürekli borç ilişkisi gerektiren bir sözleşmedir²².

Türk hukukunda lisans sözleşmesinin hukuki niteliği konusu tartışmalı bir konudur. Lisans sözleşmesine konu olan hakkın, mutlak bir hak mı ya da nisbi bir hak mı olduğu veya borçlandırıcı bir işlem mi, tasarruf işlemi mi olduğu konusunda çeşitli görüşler vardır. Aynı zamanda sözleşmeden doğan boşluklara hangi hükümlerin uygulanması gerektiğinin de belirlenmesi gerekmektedir.

Aynı haklar, kişilere eşya üzerinde doğrudan doğruya hâkimiyet sağlayan ve bu nedenle herkese karşı ileri sürülebilen haklardır. Bir hakkın aynı hak sayılabilmesi için eşya üzerinde kurulması gerekir. Eşya ise, şahısların üzerinde hâkimiyet sağlayabilecekleri iktisadi bir değer taşıyan kişilik dışı maddi varlığa denir²³. Maddi varlığa haiz olmayan marka, eşya olarak nitelendirilemez. Çünkü üzerinde fiili hâkimiyet kurulacak maddi bir varlığın olmaması nedeniyle marka hakkını (ve diğer ticari ve sınai değeri olan fikri ürünleri) düzenleyen kanunlarda bunlar mal veya eşya olarak değil, bir hak olarak ifade edilmektedir. Öğretide ağırlıklı görüş, lisansın şahsi bir hak olduğunu kabul etmektedir²⁴.

Marka lisans sözleşmesinde karakteristik edim, markanın lisans alana tahsis edilmesidir. Bu yönüyle lisans sözleşmesi, kullanımın devrini konu edinen sözleşmeler kategorisindedir. Bu bakımdan ilk aşamada kira ve hasılat kirasına ilişkin hükümlerin uygulanması sorgulanmalıdır. Kira sözleşmesinin konusunun mutlaka bir eşya olması gereği, buna karşılık lisans sözleşmesinde kullanıma konu olan değerlerin bir gayrimaddi hak niteliği taşıması, kira sözleşmesine ilişkin hukuki rejimin lisans sözleşmesine yansıtılmasını engellemektedir. Hasılat kirası sözleşmesine dair hükümlerin ise lisans sözleşmesine uygulanması mümkündür. Nitekim, ticari işletmenin bir bütün halinde hasılat kirası

20 Yasaman/Altay/Ayoğlu/Yusufoğlu/Yüksel, s. 741.

21 Oktay-Özdemir, s. 63; Ortan, s. 243.

22 Çiçekçi, s. 18.

23 Oğuzman, Kemal, Seliçi, Özer, Eşya Hukuku, İstanbul, 2002, s. 6.

24 Görüşler hakkında bkz., Oktay/Özdemir, s. 21 vd; Yasaman/Altay/Ayoğlu/Yusufoğlu/Yüksel, s. 742.

sözleşmesine konu olması ve taraflarca bu sözleşmenin kapsamından istisna edilmeyen markanın kiralayanın kullanımına tahsis edilmesinde, markanın kullanımının lisans sözleşmesiyle devredilmesine benzer durumlar ortaya çıkmaktadır. Bu itibarla lisans sözleşmesi; hasılat kirası, satım sözleşmesi veya adi ortaklık sözleşmelerinin kıyasen uygulandığı sui generis bir sözleşmedir²⁵. Bununla beraber lisans sözleşmelerinin karakteristik edimi olan kullanma hakkının devrine ait unsurlara başka sözleşmelerdeki unsurlar eklenmişse (örneğin satım sözleşmesi, şirket sözleşmesi vb.) bu durumda karma sözleşmenin varlığı düşünülebilir²⁶.

Hukuki işlemler, malvarlığına yaptıkları etki açısından borçlandırıcı işlem ve tasarruf işlemi olarak ikiye ayrılır. Eğer lisans, lisans alanın sözleşme ile belirlenmiş hakkı olarak nitelendirilirse, lisans alanın bu hakkı doğrudan borçlandırıcı işlem yoluyla mı, yoksa yalnızca bir tasarrufi işleminden sonra mı elde edeceği sorusuyla karşılaşılır. Eğer tasarruf işlemi adı altında bir hakka ya da hukuki ilişkiye yönelik olarak gerçekleştirilen ve bu hak ya da hukuki ilişkiyi değiştirici, devredici, bir yüküm getirici ya da ortadan kaldırmaya yönelik işlem anlaşılırsa, bu durumda mutlak bir hakkın sağlanması tasarruf işlemi olmaksızın mümkün olmaz. Türk/İsviçre hukukunda tasarruf işlemi yoluyla aynı ya da mutlak bir hakkın sağlanması için kural olarak, daha önce gerçekleşmiş bir borçlanma işlemine gereksinim vardır. Bu anlamda lisans kurma sözleşmesi, bir lisansın sağlanmasını, yani ek bir tasarruf işlemi gerektirip, bunun hukuksal niteliğinin lisans sözleşmesi olması açısından değerlendirildiği ve bir lisansın öngörüldüğü borçlandırıcı işlem olarak nitelendirilir²⁷.

Lisans sözleşmesi, markanın kullanımının belirli bir süre için veya süresiz olarak bir başka kimseye devredilmesini konu edinmektedir. Lisans sözleşmesi çerçevesinde lisans veren, lisans alanın markayı kullanması için gereken her türlü tasarrufta bulunmayı, lisans alan ise kural olarak bu edim karşılığında bir bedel ödemeyi üstlenecektir. Buna göre, lisans sözleşmesi borçlandırıcı işlem niteliğindedir²⁸.

25 Yasaman/Altay/Ayoğlu/Yusufoğlu/Yüksel, s. 742-744.

26 Oktay-Özdemir, s. 54.

27 Özel, s. 92-94.

28 Yasaman/Altay/Ayoğlu/Yusufoğlu/Yüksel, s. 742; Aynı yönde, Ongan, s. 42.

Tekinalp, Erel ve Arslanlı fikri haklara ilişkin lisansın tasarrufi bir işlem olduğunu savunmakla birlikte²⁹ Yasaman ise, lisans sözleşmesini borçlandırıcı bir işlem olarak tanımlamaktadır³⁰.

Lisansın verdiği hakkın mutlak veya şahsi hak olmasının fark yarattığı en önemli husus, lisans alanın lisans konusu hakka üçüncü kişilerce yapılan ihlaller karşısında dava açıp açamama noktasındadır. Kanun koyucu, sicile kayıt edilmiş lisansa MarkKHK 21/6 ve 73/1 maddelerine göre mutlak bir etki tanımıştır. Buna bağlı olarak hukuk sistemimiz marka lisansları açısından lisans alana mutlak etkili yetkilerin verilmiş olmasından, dolayısıyla mutlak etkili lisansların varlığından söz edilebilir. Çünkü özellikle inhisari lisansta, lisans alan, yalnız sözleşmeden doğan ve lisans verene karşı ileri sürebileceği istemleri değil aynı zamanda üçüncü kişilere karşı da koruma dayanarak istemlerde bulunması mümkündür³¹.

Öğretide Tekinalp, Arkan ve Ortan, sınai haklara ilişkin lisans sözleşmesini mutlak bir hak olduğunu kabul etmişlerdir. Ancak Gürzumar'a göre, lisans ister inhisari ister basit lisans olsun bunun nisbi hak tanıdığını savunmaktadır³².

Bir başka görüşe göre, bir lisanstan yararlanmaya yönelik olarak taraflar arasında sözleşme özgürlüğü çerçevesinde gerçekleştirilebilecek borçlandırıcı işlem niteliğinde lisans kurma sözleşmeleri olabileceği gibi, lisans alna mutlak bir hukuksal durum yaratan ve bu anlamda bu hukuksal durumu bir tasarruf işlemi neticesinde gerçekleştiren lisans sözleşmeleri ile de karşılaşılabilecektir. Sorun, lisansın mutlak ya da nispi etkisinin fikri mülkiyet hukuku açısından tanınıp tanınmamasında düğümlenmektedir. Bu açıdan mevcut düzenlemeler gereğince lisansı fikri mülkiyet hakkı üzerindeki mutlak hak olarak, bu hakkın sağlandığı lisans sözleşmesini mutlak lisans olarak; bu hakkın sağlanmadığı sözleşmelerden doğan lisans hakkını da nispi hak olarak nitelendirmek anlamlı görünmektedir³³.

Oktay-Özdemir ise sadece marka ve patent sahiplerine mutlak hakkın tanınması gerektiğini, inhisari olsun olmasın bu hakkın nisbi olduğunu savunmaktadır, zira inhisari bir lisans sözleşmesi lisans verene lisans alanın bir iç ilişkisi olduğunu bunun da üçüncü kişiyle ilişki bakımından etki edecek

29 Naklen, Oktay-Özdemir, s. 21, 26.

30 Yasaman/Altay/Ayoğlu/Yusufoğlu/Yüksel, s. 742.

31 Özel, s. 97; Ongan, s. 44 vd.

32 Naklen, Oktay-Özdemir, s. 21-22, 29.

33 Özel, s. 100.

bir husus olmadığını savunmaktadır³⁴. Tescil edilmiş lisans sözleşmelerinin lisans alana kuvvetlendirilmiş bir nispi hak sağladığı belirtilmekte ve buna göre, lisans hakkı kira sözleşmelerinden doğan nispi hakkın tapu siciline şerh verilerek kuvvetlendirilmesine benzetilmekte ve üçüncü kişilere karşı da ileri sürülebilir hâle geldiği savunulmaktadır³⁵.

Lisans hakkının nispi nitelikte bir hak olduğu kabul edilmekle beraber yine de tescilden sonra lisans alana tecavüz halinde dava açma hakkının verilmesi ve iyi niyetli üçüncü kişilere karşı ileri sürülebilmesi lisans hakkının nispi nitelikte bir hak olması ile bağdaşmadığı da belirtilmelidir³⁶.

Sonuç olarak, Türk hukukunda inhisari lisans sahiplerine, sözleşmede aksi kararlaştırılmamışsa, marka ya da sınai haklarının ihlal edilmesi halinde üçüncü kişilere karşı dava açma hakkı tanınmıştır ancak MarkKHK 20. maddesinin lafzından, marka lisansının mutlak ya da nisbi bir hak olmasını belirleyebilmek mümkün görünmemektedir. Bununla beraber yukarıdaki açıklamalar dikkate alındığında ağırlıklı olan görüşün, marka lisansının nisbi bir hak olduğu gözlemlenmektedir.

Tüm bu açıklamalarla beraber, MKTT 44/6 maddesine göre, lisans sicile kaydedilmediği sürece lisans alan, bu hakkını üçüncü kişilere karşı ileri süremez. Ancak, lisans sözleşmesinin yapıldığı tarihten sonra marka üzerinde hak iktisap eden üçüncü kişi, hakkı iktisap ettiği tarihte lisans sözleşmesinin yapılmış olduğunu biliyorsa, lisans sicile kaydedilmeden önce de bu kimselere karşı ileri sürülebilir. İlgili maddede önceki düzenlemeden (MarkKHK 21/6-7) farklı olarak basit-inhisari sözleşme ayrımından söz edilmediğini görmekteyiz. Kanun, yeni düzenlemeyle, sözleşmenin sicile kaydedilip kaydedilmediği hususunu göz önünde tutmakta ve bu hakkın korunmasını da iyiniyet kurallarına göre belirleme yoluna gitmektedir.

Lisans sözleşmesinin nitelendirilmesi bakımından öğretide ve yargı kararlarında beliren görüş ayrılığı, uygulamacıları, lisans sözleşmesini oldukça ayrıntılı düzenlemeye yöneltmektedir. Uygulamada çoğunlukla, sözleşmede hüküm bulunmayan hallerde hangi sözleşmeye ilişkin hükümlerin uygulama alanı bulacağı keyfiyeti, bağımsız bir sözleşme hükmüyle düzenlenmektedir.

34 Oktay-Özdemir, s. 24.

35 Oktay-Özdemir, Saibe, Fikri Nitelikteki Sınai Değerler Üzerindeki Haklar ile Bunlara İlişkin Verilen Lisansın Hukuki Niteliği, Prof.Dr. Ergun Özsunay'a Armağan, İstanbul, 2004, s. 593-595.

36 Başlar, s. 21.

Bu yönüyle lisans sözleşmesi, sık uygulama alanı bulan, uygulamada tipikleşmiş bir sözleşme tipini ortaya koymaktadır³⁷.

4.Marka Lisans Sözleşmesinin Çeşitleri

a)Lisanstan Doğan Hakkın İçeriğine Göre Marka Lisans Sözleşmeleri

MarkKHK 21. maddesi hem basit lisans sözleşmelerine hem de inhisari lisans sözleşmesi düzenlemesine yer vermiştir. İlgili maddenin ilk iki fıkrasına göre, lisans, inhisari lisans veya inhisari olmayan lisans şeklinde verilebilir ve aksi sözleşmede kararlaştırılmamışsa, lisans inhisari değildir. Lisans veren markayı kendi kullanabileceği gibi, üçüncü kişilere aynı markaya ilişkin başka lisanslar da verebilir.

D)İnhisari Marka Lisans Sözleşmeleri

İnhisari (tekelci) lisans türünde lisans veren kişi aynı lisansı bir başkasına vermemeyi yükümlenmektedir. Söz konusu yükümlülük aynı yer, zaman ve aynı konular için geçerlidir. Bu taahhüt lisans vereni belli bir bölgede veya ülkenin tamamında sınai hakkın kullanımını başkasına devretmemek ve (eğer hakkını sözleşmede açıkça saklı tutmamışsa) kendisi de bu hakkı kullanmamak borcu altına sokmaktadır³⁸. Bu durum MarkKHK 21. maddesinin üçüncü fıkrasında da belirtilmiştir. Buna göre, "*İnhisari lisans söz konusu olduğu zaman, lisans veren başkasına lisans veremez ve hakkını açıkça saklı tutmadıkça, kendisi de markayı kullanamaz*". Diğer bir tanımlamaya göre inhisari lisans, lisans alana gayrimaddi malı (yersel, zamansal ve nesnel açıdan) lisansın geçerlilik alanında tek başına kullanma hakkı verir³⁹.

Lisans sözleşmesinin inhisari olduğunun sözleşmede belirtilmesi gereklidir; aksi halde basit lisans sözleşmesinin varlığı kanunen kabul edilmektedir. (MarkKHK md. 21/2)

İnhisari lisans söz konusu olduğu zaman, lisans veren başkasına lisans veremez ve hakkını açıkça saklı tutmadıkça, kendisi de markayı kullanamaz. (MarkKHK md. 21/3) MKTT 44/2 maddesi de

37 Yasaman/Altay/Ayoğlu/Yusufoğlu/Yüksel, s. 742.

38 Oktay-Özdemir, s. 12.

39 Özel, s. 49; Meran, Necati, Marka Hakları ve Korunması, Ankara, 2004, s. 181.

benzer hükümler içermektedir. İnhisari lisans alan tek başına markayı kullanma hakkına sahip olmakla birlikte lisans sözleşmesi ile lisans alanın kullanma hakkının içeriği, şekli, zamanı ve markayı kullanacağı bölge sınırlandırılabilir. Ancak lisans alanın, belli bir bölge içinde markalı malları piyasaya sunması, marka hakkının tüm Türkiye bakımından tükenmesine neden olur. Zira MarkKHK md. 13 çerçevesinde marka hakkının tükenmesi ilkesi, ülkesel olarak uygulanmaktadır⁴⁰.

Türk hukukunda, lisans alanın, aksine bir hüküm bulunmadıkça lisans konusuna yapılan tecavüzlere karşı inhisari lisans sahibinin dava hakkının var olduğu kabul edilmiştir. MarkKHK 21/6 maddesine göre *"Aksi sözleşmede kararlaştırılmamışsa, inhisari lisansa sahip olan kişi, üçüncü bir kişi tarafından marka sahibinin markadan doğan haklarına, tecavüz edilmesi durumunda, marka sahibinin bu Kanun Hükmünde Kararname uyarınca açabileceği davaları, kendi adına açabilir"*.

Lisans veren, ülkenin tümü için geçerli olmak üzere tek bir kişiye inhisari lisans hakkı tanıyabileceği gibi, çeşitli bölgeler belirleyerek her bir bölgede, ayrı kişilere inhisari lisans hakları tanıma yoluna gidebilir. İnhisari lisansa sahip olmanın yarattığı rekabet avantajı bir kenara bırakılırsa, basit lisans ve inhisari lisans türleri arasında oluşan en belirgin fark, lisans alanın savunma haklarında kendini gösterir. İnhisari lisans alan, marka hakkına tecavüz halinde, lisans verenin rızasını almadan koruma hakkını kullanma imkanına sahipken, basit lisans alan, marka sahibini yasal yollara başvurmayaya teşvik etmek zorundadır⁴¹. Marka sahibi, bu talebi kabul etmez veya bildirimden itibaren üç ay içinde dava açmazsa lisans alan kendi adına dava açabilir. (MarkKHK md. 21/7)

Tüm bunlarla birlikte, MarkKHK 21/6 maddesine göre, inhisari olmayan lisans sahiplerinin, dava açma hakları yoktur. Ancak dava açma hakkı olmayan basit lisans alan, ciddi bir zarar tehlikesi mevcut ise marka sahibine bildirimden itibaren işleyecek üç aylık süre dolmadan da ihtiyati tedbir kararı verilmesi için mahkemeye başvurabilir⁴². (MarkKHK md. 21/7 üçüncü cümle)

Türk öğretisinde genel olarak inhisari lisans ve basit lisansın kabul görmesine karşılık, Alman öğretisinde bağımlı inhisari lisans (münferit lisans) olarak da adlandırılan üçüncü bir durumun varlığı dikkat çekmektedir⁴³. Tek lisans da denen bu lisans türünde lisans veren de lisans alanda olduğu gibi kullanım hakkını elinde tutar. Lisans veren başkasına lisans veremez, ancak, kendisi de -lisans alan

40 Yılmaz, Canan, Marka Lisans Sözleşmeleri, İstanbul, 2001, s. 41; Çiçekçi, s. 27; Arkan, s. 194.

41 Yasaman/Altay/Ayoğlu/Yusufoğlu/Yüksel, s. 741.

42 Yılmaz, s. 125.

43 Özel, s. 49-50; Oktay-Özdemir, s. 14.

gibi- markayı kullanabilir. Başka bir ifadeyle bu tip lisansta, lisans veren lisans alandan başka hiç kimseye lisans veremeyecek, ancak kendi kullanım hakkını saklı tutabilecektir. Bu bağlamda lisans sözleşmesi devam ettiği sürece, farklı coğrafi alan, farklı konu ve zamanda dahi olsa ikinci bir kişi ile kesinlikle lisans sözleşmesi akdedilmeyecektir⁴⁴.

II)Basit Marka Lisans Sözleşmeleri

MarkKHK 21/2 maddesi gereğince, kullanım hakkı verilen bir lisansın niteliği sözleşmede belirtilmemişse, bu durumda basit lisansın kabul edilmesi gerektiği anlaşılmalıdır. Lisans veren, markasını kullanmaya devam edebileceği gibi aynı markayla ilgili olarak başka kişilerle de lisans sözleşmeleri yapabilir.

Basit lisans sözleşmesinde, lisans alan markanın kullanılması yönünden inhisari (tekelci) bir hakka sahip değildir. Basit lisans sözleşmeleri, lisans verenin lisans alana lisans konusu hakkın kullanımı konusunda yetki verirken, başkalarıyla aynı konuda lisans sözleşmeleri yapma yetkisini kendisinde saklı tuttuğu hallerde ortaya çıkar. Lisans veren, marka hakkını kendisi kullanabileceği gibi, bu hakkın kullanımını başka kimselere de verebilir. Böylelikle bir marka, birçok işletme tarafından kullanılmaktadır. Bu çerçevede basit lisans yasa koyucunun tanıdığı olağan türü oluşturur⁴⁵.

Basit lisans sözleşmesinde lisans alanın rekabet ve pazarlık gücü daha sınırlıdır⁴⁶. Uygulamada bazen lisans alan, sözleşmeye konulan kayıt ile "en fazla korunan lisans sahibi" olma hakkını da alarak lisans verenin daha sonraki lisans sahiplerine kendisine tanınandan daha fazla hak tanımamasını garanti altına almaktadır⁴⁷.

Markanın, basit lisans sözleşmesine göre birbirinden bağımsız çok sayıda kişi tarafından kullanılması ile markanın mal/hizmetlerin menşeyini gösterme fonksiyonuna zarar verme ve keza piyasaya farklı kalitede mal/hizmetlerin aynı marka altında sunulmasına yol açma tehlikesine karşı, lisans verenin, lisans alan tarafından üretilen malın veya sunulan hizmetin kalitesini garanti edecek önlemler alması gereği hükme bağlanmıştır. (MarkKHK 21/8) Lisans alan, sözleşme ile belirlenen bu önlemlere uymak zorundadır. Lisans alan sözleşme hükümlerine uymazsa, tescilli bir markadan doğan haklar,

44 Özel, s. 49-50; Oktay-Özdemir, s. 14.

45 Meran; s. 182; Yılmaz, s. 41; Arkan, s. 195 vd; Özel, s. 49; Yasaman/Altay/Ayoğlu/Yusufoğlu/Yüksel, s. 740.

46 Ortan, s. 151.

47 Ongan, s. 53; Oktay-Özdemir, s. 13-14.

lisans alana karşı dava yoluyla ileri sürebilir⁴⁸.

MarkKHK 21/6 maddesine göre, inhisari olmayan lisans sahiplerinin, dava açma hakları yoktur. Ancak dava açma hakkı olmayan inhisari lisans alan, ciddi bir zarar tehlikesi mevcut ise marka sahibine bildirimden itibaren işleyecek üç aylık süre dolmadan da ihtiyati tedbir kararı verilmesi için mahkemeye başvurabilir. (MarkKHK md. 21/7 son cümle)

Markaya tecavüz dolayısıyla dava açma hakkı olmayan bir lisans alan, noter vasıtasıyla yapacağı bir bildirimle, gereken davayı açmasını marka sahibinden isteyebilir. Marka sahibinin, bu talebi kabul etmemesi veya bildirim alındığı tarihten itibaren üç ay içinde, gerekli davanın açılmaması halinde, lisans alan yaptığı bildirimini de ekleyerek, kendi adına dava açabilir (MarkKHK md. 21/7).

b)Kullanım Sahasına Göre Marka Lisans Sözleşmeleri

1)Üretim Lisansı ve/ya Satış Lisansı

Lisans alanın, kendisi tarafından üretilecek mal üzerinde lisans verenin markasını koyma hakkına sahip olması durumunda üretim lisansından bahsedilebilir. Lisans sözleşmelerinin markaya özgü türünde, örneğin patent açısından söz konusu olabilecek kullanma lisansı, uygulamada pek rastlanmadığı ve marka bakımından yapısı gereği uygun olmadığı halde, üretim lisansı, satış lisansı veya hem üretimi hem de satışı kapsayacak şekilde bir lisans verilmesi hallerindeki lisans türleri ile karşılaştırılabilir. Hizmet markalarında aynı zamanda hizmetin parçası olarak bir malın lisans alan tarafından tüketiciye sunulduğu hallerde hizmet markası bakımından da bir üretim lisansının varlığı kabul edilir⁴⁹.

Üretim lisans sözleşmelerinde, lisans alana sadece lisans konusu malı üretim hakkı tanınmakla, bunun dışında ürettiği malları kullanma veya satışa sunma gibi bir hakkı bulunmamaktadır. Buna karşılık lisans veren, lisans alanın ürettiği malları bizzat veya tayin ettiği bir kişi tarafından satın almak durumundadır⁵⁰.

48 Ongan, s. 27; Arkan, s. 195; Özel, s. 169; Oktay-Özdemir, s. 144.

49 Özel, s. 47-48.

50 Çiçekçi, s. 29; Ortan, s. 135.

Satış lisansı sözleşmesinde ise, lisans alana sadece lisans konusu malı piyasaya sürmek veya bu amaçla elinde bulundurmak hakkı tanınmaktadır. Lisans konusu malların üretimi, ya bizzat lisans veren ya da onun yetkili kıldığı bir üçüncü kişi aracılığı ile yapılmaktadır. Genellikle mallar, lisans alan tarafından doğrudan doğruya lisans verenin veya üretimi yapan üçüncü kişinin stokundan alınarak piyasaya sürülmektedir. Ancak söz konusu malların marka lisansını alan tarafından, marka sahibinden ve/veya üçüncü bir şahıstan hukuka uygun olarak elde edildikten ve mülkiyet sahibi olduktan sonra bu mülkiyet hakkına dayanılarak piyasaya sunulması halinde ortada bir lisans sözleşmesinin bulunduğu bahsedilemez. Zira böyle bir durumda, markalı malların piyasaya sunulmasıyla birlikte marka hakkı tükenmiş olur⁵¹.

II)İthalat Lisansı ve/ya İhracat Lisansı

İthalat lisansının verildiği bir lisans sözleşmesinde lisans alanın bulunduğu ülkede, ilgili mevzuata göre korunan lisans konusu ürünü yurt dışından ithal etme ve bunları piyasaya sürme hakkı tanınmakta ve bunlar çoğu kez satış lisansı ile bir arada yürütülmektedir. İhracat lisansında ise, lisans konusu ürünün yurtdışına ihraç edilmesi hakkı lisans alana verilir, ancak bunun için ihraç konusu malın ihraç edildiği ülkede korunmaya değer görülmesi gerekmektedir⁵².

c)Belirli Bir Bölge veya Süre ile Sınırlı Olmasına Göre Marka Lisans Sözleşmeleri

I)Belirli Bir Bölge ile Sınırlı Olan Marka Lisans Sözleşmeleri

Marka lisans sözleşmelere uygulamada ağırlıklı olarak belirli bir bölge, şehir veya ülke ile sınırlandırılmaktadır. Şehir veya bölge ile sınırlı marka lisansı sözleşmelerinde lisans alan lisans konusu markayı ancak lisans sözleşmesinde belirtilen bölge dahilinde kullanma hakkını elde etmektedir. Bu şekilde lisans veren, sınırlandırdığı kullanım alanı -lisanslı bölge- içinde markadan doğan inhisari hakkını lisans alana karşı ileri sürmeyeceğini yüklenmiş olmaktadır⁵³.

51 Arkan, s. 194; Çiçekçi, s. 30; Başlar, s. 33; Ortan, s. 139.

52 Ongan, s. 197; Başlar, s. 33-34; Ortan, s. 138.

53 Ortan, s. 141; Ongan, s. 59.

Bir lisans sözleşmesinin kapsamı tüm dünya, sadece bir ülke veya ülkenin belli bir bölgesi olabilir. Sözleşmede lisansın belirli bir bölge için verildiği anlaşılıyorsa, lisansın tüm ülke için verildiği kabul edilmelidir⁵⁴.

Uygulamada, belirli bir bölge için sınırlandırılmış lisansın bir anlam taşımadığı görülmektedir; zira, belirli bir bölge ile sınırlı lisans verilmiş olduğu hallerde, lisans alan tarafından ilgili ürünler lisanslı bölgede hukuka uygun bir şekilde pazara konulduğu andan itibaren, lisans verenin ilk satışı kapsayan inhisari yetkisi ülke genelinde tükeneceğinden, lisanslı ürünler üçüncü kişiler tarafından satın alınıp, bu lisans bölgesinin dışında satılabilecek ancak lisans veren hakkın tükenmiş olması karşısında bu durumu engelleyemeyecektir⁵⁵.

II)Belirli Bir Süre ile Sınırlı Olarak Yapılan Marka Lisans Sözleşmeleri

Marka lisans sözleşmelerinde tarafların markadan doğan hakların kullanılması ve ondan yararlanılması konusunda belirli bir süre kararlaştırmaları mümkündür. Ancak herhangi bir sebeple lisans sözleşmelerinde sürenin öngörülmemiş olması halinde marka hakkına ilişkin olan lisans sözleşmesinin, markanın koruma hakkının sona ereceği tarihe kadar geçerli olduğu ve lisans hakkının bu süre sonunda kendiliğinden sona erdiği kabul edilmektedir⁵⁶.

Lisans sözleşmesinin devamı süresince lisans alan tarafından, lisans sözleşmesi konusu marka kullanılarak üretilen malların, sözleşmenin sona ermesinden sonra da satılması ilke olarak kabul edilmektedir. Keza, süre sonuna yaklaşıldığında üretimin hızlandırılması dahi, sözleşme şartlarına aykırılık teşkil etmediği sürece kabul edilmekte, ancak her halükarda, hakkın kötüye kullanımı olarak değerlendirilecek davranışların da iyiniyet kurallarına aykırılık oluşturabileceği ihtimali dikkate alınmalıdır⁵⁷.

54 Arkan, s.194; Ongan; s. 59; Çiçekçi, s. 32.

55 Başlar, s. 34-35.

56 Başlar, s. 35; Ongan, s. 60; Ortan, s. 142.

57 Çiçekçi, s. 33; Ortan, s. 142 vd; Başlar, s. 35.

d)Lisans Alan Kişiyeye Göre Marka Lisans Sözleşmeleri

I)Kişiyeye Bağlı Marka Lisans Sözleşmeleri

Kişisel (kişiyeye bağli) lisans, dolaysız olarak lisans alan kişiyeye bağlidir. İşletmede gerçekleşen bir değışiklik lisansı etkilemez. Her türlü işletme devirlerinde lisans, lisans alan kişide kalmaya devam eder. Bu sıkı bağlılıktan dolayı özellikle markanın işletmenin hangi alanı için verildiğinin anlaşmada belirtilmesi yararlı olacaktır⁵⁸.

Kişiyeye bağli verilen bir sözleşmede lisans alan, buradan doğan haklarını sözleşme veya mirasla üçüncü bir kişiyeye devredemez. Özellikle lisans sözleşmesinin ortaklı bir yapı gösterdiği durumlarda bu nitelik önem kazanmaktadır⁵⁹.

II)İşletmeye Bağlı Marka Lisans Sözleşmeleri

İşletme lisansı, sadece belli bir işletmede üretilen mal veya verilen hizmet için söz konusu olan lisanstır. Ancak buradaki işletme kavramını sadece bir fabrika binası ya da atölye olarak değil, ekonomik bir bütün olarak değerlendirmek gereklidir. Lisans veren, sözleşmenin yapılması sırasında, vermiş olduğu lisansın, lisans alana ait bir fabrika veya atölye için geçerli olabileceği yönünde hüküm koydurabilir⁶⁰.

İşletme lisanslarında kişinin kim olduğunun bir önemi olmadığı için lisans alanın ölmesi ya da işletmeden ayrılması durumunda dahi sözleşme devam eder. Genellikle basit lisanslar işletme lisansı olarak değerlendirilir⁶¹.

58 Özel, s. 51.

59 Ortan, s. 143; Çiçekçi, s. 34.

60 Çiçekçi, s. 34; Özel, s. 51.

61 Özel, s. 51.

e)Kaynağına Göre Marka Lisans Sözleşmeleri

I)İsteğe Bağlı Marka Lisans Sözleşmeleri

Eğer lisans, kaynağını sözleşmede buluyorsa bu durumu ifade etmek üzere sözleşmesel lisans kavramı da kullanılabilir⁶². Bir markanın sahibi olan lisans veren, markadan doğan haklarından yararlanıp yararlanmamak veya üçüncü bir kişiye devir edip etmemekte serbesttir. İsteğe bağlı marka lisansı sözleşmesi denince anlaşılması gereken, lisans verenin kendi iradesi ile üzerinde mutlak hakka sahip olduğu markanın kullanımını, yine kendi iradesi ile o markadan yararlanmak isteyen kimseye lisans anlaşmasıyla kullandırmasıdır⁶³.

II)Zorunlu Marka Lisans Sözleşmeleri

Eğer lisans alan, kanundan kaynaklanan yetki ile karşı tarafı lisans sözleşmesi yapmaya zorlama imkanına sahipse bu lisanslara zorunlu lisans denilmektedir. 551 sayılı PatentKHK 99 ve devamı maddeleri, zorunlu lisansları düzenlemekte ve kamu yararı nedeniyle de böyle bir zorunluluğun getirilebileceği açık hükme bağlanmaktadır⁶⁴.

Patent sahibini akit yapma mecburiyeti altına sokan bu tür sözleşmelerde, tarafların menfaatlerini dengeleme zorunluluğu da zorunlu lisansların kaynağı olabilmektedir. Bu lisanslar hakim kararı veya Patent Enstitüsünün kararı ile bir kurucu işlem ile verilebilmektedir. Yine patent kullanımında haksız rekabete yol açan patent sahibi mahkeme tarafından lisans verme teklifinde bulunmaya mahkûm

62 Oktay-Özdemir, s. 15.

63 Ongan, s. 57.

64 Oktay-Özdemir, s. 16; PatentKHK md. 103: Kamu Yararı Nedeniyle Zorunlu Lisans

Patent başvurusu veya patent konusu buluşun kamuya yararlı olduğu gerekçesi ile kullanımının zorunlu lisans konusu yapılmasına Bakanlar Kurulu karar verebilir.

Kamu sağlığı veya milli savunma nedenleriyle buluşun kullanılmaya başlanması, kullanımın artırılması veya genel olarak yaygınlaştırılması veya yararlı bir kullanım için ıslah edilmesi büyük önem taşıyorsa, kamu yararının bulunduğu kabul edilir.

Patent konusu buluşun kullanılmamasının veya nitelik veya miktar bakımından yetersiz kullanılmasının ülkenin ekonomik veya teknik gelişmesi bakımından ciddi zararlara sebep olacağı hallerde de kamu yararının bulunduğu kabul edilir.

Bakanlar Kurulu tarafından zorunlu lisansın verilmesine ilişkin kararnamenin çıkarılmasını ilgili Bakanlık teklif eder. Patent konusu buluşun kullanımının milli savunma veya halk sağlığı bakımından önemli olması halinde teklif, ilgili Bakanlık ile Milli Savunma veya Sağlık Bakanlıkları tarafından birlikte hazırlanır.

edilebilmektedir⁶⁵.

Eğer mahkeme veya idari bir makam kararına gerek olmadan kanun nedeniyle bir lisans verilmesi söz konusu ise bu durumda kanuni lisanstan söz etmek gerekir. FSEK md. 43 ve 47 hükümlerinde bu tür lisans düzenlenmiştir. Kanuni lisansın özelliği herhangi bir karara gerek olmamasıdır⁶⁶.

f)Alt lisans

Alt lisans, lisanstan (asıl lisans) kaynaklanan ve lisans verenin izni ile ya da izni olmaksızın verilen lisans türüdür. Alt lisans ilişkisinde lisans alan, lisans veren konumundadır. Asıl lisans sözleşmesinde, alt lisans verilme koşulları kararlaştırılmış olabilir. Bu koşullar alt lisans sözleşmesinin de koşullarını oluşturur⁶⁷.

MarkKHK 21/4 maddesine göre "*Aksi sözleşmede kararlaştırılmamışsa lisans sahipleri, lisanstan doğan haklarını üçüncü kişilere devredemez veya alt lisans veremez*". Sözleşmede açıkça belirtilse bile inhisari lisans alan alt lisans veremez. Zira inhisari lisanstaki inhisar hakkı alt lisansa engeldir. İnhisari bir lisans sözleşmesinde, lisans alana böyle bir hak tanınmışsa, o lisans sözleşmesini inhisari olarak nitelendirmek mümkün değildir. İnhisari lisansta, alt lisanstan ziyade, lisansın devri konusu daha tartışılabilir bir konudur⁶⁸. MKTT 44/3 maddesi de benzer bir düzenleme getirmiştir.

B. Marka Lisans Sözleşmesinin Kurulması

Marka lisansı sözleşmesi, iki tarafa tam borç yükleyen bir sözleşme olup tarafları gerçek ya da tüzel kişi olabilir. Marka sözleşmesi yapılırken, sözleşmenin lisans sözleşmesi mi alt lisans sözleşmesi mi veya inhisari bir sözleşme yapıp yapılmadığı hususları belirtilmelidir.

65 Oktay-Özdemir, s. 16; Bu konu hakkında ayrıca bkz., Kaya, Arslan, 551 Sayılı Patent Haklarının Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile Getirilen Zorunlu Lisans Sistemi, İÜHFİM, Cilt: LV, 1995-1996, S.12, s. 311-343.

66 Oktay-Özdemir, s. 16.

67 Özel, s. 51; Oktay-Özdemir, s. 16.

68 Bu konudaki tartışmalar hak. Bkz., Oktay-Özdemir, s. 17; Yılmaz, s. 42; Yasaman/Altay/Ayoğlu/Yusufoğlu/Yüksel, s. 744-745; Çiçekçi, s. 135; Meran; s. 182.

1.Marka Lisans Sözleşmesinin Tarafları

Lisans sözleşmesinin taraflarını lisans alan ve lisans veren oluşturmaktadır. Lisans konusu hakkın sahibi olan gerçek veya tüzel kişi, sözleşme ehliyeti bulunmak koşuluyla lisans sözleşmesinin lisans veren tarafıdır. Akit yapabilme ehliyetine sahip herhangi bir gerçek veya tüzel kişi de sözleşmenin lisans alan tarafını oluşturur. Lisans sözleşmesi yapmak için kanunda özel bir şart aranmadığı için, taraf ehliyetleri bakımından genel hükümler geçerli olacaktır⁶⁹.

Lisans konusu markanın tek bir kişiye ait olmadığı, birden fazla kişiye ait olduğu durumlarda da marka hakkı lisans sözleşmesine konu edilebilir. Sınai hakları düzenleyen PatentKHK, MarkKHK gibi yasalarda, bu halde, sözleşmenin geçerli bir şekilde yapılabilmesi için hak sahibi her bir kimsenin rızasının olması açıkça hükme bağlanmıştır. Marka lisansı sözleşmeleri ile ilgili olarak ise mevzuatta bu yönde açık bir hüküm bulunmamakla beraber, hak sahiplerinin ortak hareket etmesinin aranması gerektiği kabul edilmelidir⁷⁰. Uygulamada, sözleşme yapılırken, lisans verenin markaya ilişkin bir tasarruf yetkisi olduğu açıkça belirtilmektedir⁷¹.

a)Tarafların Yükümlülükleri

I)Lisans Veren Yükümlülükleri

Marka lisans sözleşmesinde lisans veren, markanın sahibi olabileceği gibi, marka üzerinde "markanın kullanımını devredebilmek" anlamında tasarruf yetkisini haiz olan, ancak markanın sahibi olmayan kimse de olabilir⁷². Sınai bir hakkın birden fazla kişiye ait olması halinde o haktan tasarruf yetkisi hepsine ait olduğundan, lisans sözleşmesinin bunların hepsi tarafından yapılması gerekir⁷³.

Lisans verenin marka lisansı sözleşmesinden doğan ilk ve en önemli yükümlülüğü, lisans sözleşmesinin konusu olan markadan doğan hakları lisans alana kullandırma yükümlülüğüdür. Kullandırma izni sadece iznin bahşedilmesini değil aynı zamanda kullanmaya bizzat veya başkası aracılığıyla engel olmama, güçlük çıkarmama, katlanma, lisans alanı üçüncü kişilerin hak

69 Yasaman/Altay/Ayoğlu/Yusufoğlu/Yüksel, s. 744; Oktay-Özdemir, s. 61; Ongan, s. 60; Yılmaz, s. 42; Özel, s.57.

70 Arkan, s. 58; Çiçekçi, s. 135; Ortan, s. 104; Oktay-Özdemir, s. 61.

71 Ortan, s. 103; Başlar, s. 52; Yılmaz s. 39.

72 Yasaman/Altay/Ayoğlu/Yusufoğlu/Yüksel, s. 744.

73 Oktay-Özdemir, s. 61.

iddialarından kurtarma borçlarını da kapsar ve bu konularda satım sözleşmesinin zapta karşı tekeffül hükümleri uygulanır⁷⁴.

Marka lisans sözleşmelerinde lisans veren, marka hakkının varlığını garanti etme yükümlülüğü altındadır. Gerçekten de marka lisanslarında marka haklarından yararlanmasını sağlamak için lisans veren sözleşme süresince marka hakkının ortadan kalkmaması için gerekli tedbirleri almak, örneğin markanın koruma süresini yenilemek, marka hakkından vazgeçmemek gibi başka edimleri de yerine getirmek zorundadır. MarkKHK md. 46/3 gereği, marka lisans hakkı sahibi izin vermediği sürece marka sahibi (lisans veren) marka hakkından vazgeçemez. Yine örneğin markanın belli şekilde yer alması lisans sözleşmesi ile borçlanılmış edim ise, bu şeklin veya özelliğin sağlanması için gerekli bilginin de verilmiş olması aranmalıdır. Marka için gerekli harçların ödenmesi, üçüncü kişilerden markanın varlığına yönelik tecavüzlerde dava açarak markanın korunması da lisans verenin yükümlülükleri kapsamında görülmelidir⁷⁵.

Marka lisansı veren markanın kullanılacağı ürünün üretilebilirliğini de yükümlenmiş demektir. Markanın tescil edilmesi de lisans veren için bir borç sayılabilir⁷⁶.

MarkKHK md. 21/8'e göre, marka sahibi, talimatlarıyla uygunluk içinde, lisans alan tarafından üretilen malın veya sunulan hizmetlerin kalitesini garanti edecek önlemleri alma yükümlülüğü altındadır. Bu kapsamda lisans veren, lisans alana ilgili malın kalite standardını yakalaması için bazı bilgileri aktarma yükümlülüğü altındadır.

II)Lisans Alanın Yükümlülükleri

Marka lisans sözleşmesinde lisans alan, sözleşmeyle lisans hakkını edinen, diğer bir deyişle markayı, kullanma yetkisini elde eden kimsedir⁷⁷. Yine birden çok kişinin de (gerçek veya tüzel kişi) adi ortaklık şeklinde lisans sözleşmesinin lisans alan tarafı olması mümkündür⁷⁸.

74 Yılmaz, s. 74; Özel, s. 130; Oktay-Özdemir, s. 141-142; Ortaç, s. 174; Başlar, s. 64.

75 Oktay-Özdemir, s. 142; Özel, s. 130 vd.

76 Oktay-Özdemir, s. 142.

77 Yasaman/Altay/Ayoğlu/Yusufoğlu/Yüksel, s. 744.

78 Oktay-Özdemir, s. 61.

Marka lisans sözleşmesinde lisans alanın en önemli borcu, lisans bedelini ödeme borcudur. Her ne kadar bu edim sözleşmede zorunlu bir unsur olmasa da olağan durumlarda parasal olarak belirlenmiş bir karşılık oluşturur. Bedelin nasıl ödeneceği sözleşmede kararlaştırılacak bir husustur. Örneğin götürü bir bedel olabileceği gibi, yapılacak iş hacmine oranlı bir bedel de kararlaştırılabilir. Yine parça başına bedel olabileceği gibi yapılan satışa (kazanca) göre bir bedel belirlenebilir⁷⁹. Tüm bu yöntemlerden seçilerek oluşturulacak karma bir yöntem de sözleşmede kararlaştırılabilir.

Lisans veren ile lisans alan sözleşme serbestisi çerçevesinde lisans bedelinin ödeme yer ve zamanını kendi istemleri doğrultusunda belirleyebilirler. Uygulamada, ileride doğması olası uyuşmazlıkların önlenmesi amacıyla genellikle lisans sözleşmesinde bu konuda hükümlere yer verilmektedir⁸⁰. Lisans alanın lisans bedelini hiç ödememesi veya sözleşmede kararlaştırıldığı şekilde ödeme yapmaması durumunda, Borçlar Kanunu'nun ilgili hükümleri uygulanacak ve lisans veren, isterse borcun ödenmesini talep edecek, isterse de sözleşmeyi sona erdirebilecektir.

Özellikle inhisari lisanslarda lisans alanın, lisans konusunu kullanma zorunluluğunun olduğu kabul edilmektedir. Aynı durum tek lisans konusunda da geçerlidir. İnhisari olmayan lisanslar bakımından bu borç daha istisnai tanınmaktadır. Çünkü inhisari olmayan lisanslarda lisans veren, diğer lisans alanları kullanıma zorlama hakkına sahiptir⁸¹.

Markanın kullanılması, lisans sözleşmesi ya da işin niteliği gereği bir yükümlülük haline gelebilmektedir. MarkKHK 14/1'de marka sahibine markayı kullanma yükümlülüğü getirilmiş ve markanın tescil tarihinden itibaren 5 yıl içinde haklı bir neden bulunmaksızın kullanılmaması veya kullanıma 5 yıllık bir süre için ara verilmesi halinde markanın iptal edileceği hükme bağlanmıştır. Markanın, marka sahibinin izni ile üçüncü bir kişi aracılığı ile kullanılması halinde, markayı kullanma yükümlülüğü yerine getirilmiş olacaktır (MarkKHK 14/2).

Lisans alan, sözleşme ile kullanma hakkı elde ettiği markaya yine sözleşmeye uygun bir şekilde kullanma yükümlülüğü altındadır. Sözleşmenin türü ve şartlarına göre lisans alanın sözleşmeye uygun

79 Özel, s. 154; Oktay-Özdemir, s. 117; Yılmaz, s. 93; Arkan, s. 199; Çiçekçi, s. 60; Ongan, s. 102.

80 Ongan, s. 109.

81 Lisans konusunun lisans alan tarafından kullanılması yükümlülüğü tartışmalı bir konudur. Zira, genel hukuk kaidelerine göre, bir hak sahibinin hakkını kullanmak konusunda bir zorunluluğu bulunmamaktadır. Dolayısıyla lisans alanın da böyle bir yükümlülüğünün bulunmadığı iddia edilebilir. İlgili konuyla alakalı tartışmalar için bkz.; Oktay-Özdemir, s. 118-119; Özel, s. 158-160; Başlar, 83-84 vd.

kullanım borcunun çevresi değişebilir. Örneğin, yer veya bölge sınırlamalarına uymak, alt lisans tanımamak gibi borçlar sözleşmeye göre lisans alan için uyulması gereken yükümlülükler olabilir⁸².

Lisans alanın bir diğer yükümlülüğü ise hesap verme yükümlülüğüdür. Buna göre, marka lisans bedelinin, parça başına veya satışa göre belirlendiği hallerde, lisans veren, lisans alanın defter ve kayıtlarındaki lisans bedeline ilişkin konuları inceleme ve denetleme hakkına sahiptir. Lisans alan, gerçekleştirmiş olduğu satış, ciro ve işlemler ile ilgili olarak tüm ekonomik sonuçları hakkında lisans vereni bilgilendirmesi gerekmektedir⁸³.

Marka lisans sözleşmesi, sözleşme konusu mal ve hizmetin üretimi veya satışa sunulmasına ilişkin kalite standartlarını düzenleyebilir. Bu durumda, lisans alan, sözleşmenin ilgili hükümlerine uygun olarak marka sahibinin kalitesini korumak ve sözleşmeye uygun mal üretme ya da hizmet verme yükümlülüğü altındadır. Bu husus markanın ayırt etme fonksiyonu ve garanti fonksiyonu açısından önem arz etmektedir⁸⁴. Nitekim MKTT 44/4 maddesinde bu yükümlülük düzenlenmiş ve lisans alan tarafından üretilecek malların veya sunulacak hizmetlerin kalitesini belirleyen sözleşme hükümlerine uymaması halinde marka sahibi, tescilli bir markadan doğan haklarını, lisans alana karşı ileri sürebilir.

Marka lisansı sözleşmesinde, taraflar arasındaki güven ilişkisinin bir sonucu olarak, lisans alan, sır saklama yükümlülüğü altındadır. Lisans alanın bu borcu sözleşmede açıkça düzenlenmemiş olsa da sır saklama yükümlülüğü, genel sadakat borcu kapsamında ele alınan bir borç olarak yine de kabul edilmelidir. Lisans alan, sözleşme ile elde edilen bilgileri başka ürünlerle ilgili kullanmamak, hatta böyle bir tehlikenin olduğu ürünlerle ilgilenmemek gerekir. Güven ilişkisi sözleşme sona erdikten sonra da taraflara bir takım yükümlülükler getirebilir. Örneğin, gizli bir bilginin kullanılmaması veya açıklanmaması gibi⁸⁵.

Yine güven ilişkisi ile alakalı olarak lisans alan lisans konusu hakka karşı yapılan tecavüzlerde eğer inhisari lisans sahibi ise dava açma, inhisari lisans sahibi değilse tecavüzü lisans verene haber verme borcu altındadır.

82 Oktay-Özdemir, s. 119.

83 Çiçekçi, s. 69; Yılmaz, s. 103; Ongan, s. 121.

84 Arkan, s. 195 vd.; Yılmaz, 99-100.

85 Özel, s. 121; Çiçekçi, s. 73

Yukarıda belirtilen bu yükümlülüklerin dışında tarafların sözleşme serbestisi içinde kararlaştırabilecekleri lisans alanın lisanstan doğan haklarını devretmeme ve alt lisans vermeme yükümlülüğü, hükümsüzlük davalarını açmaktan vazgeçme yükümlülüğü, marka ihlallerini lisans verene zamanında bildirme yükümlülüğü, teknik gelişmeleri ve iyileşmeleri haber verme gibi yükümlülükler de söz konusu olabilmektedir.

2.Marka Lisans Sözleşmesinin Şekli

Marka üzerindeki tüm hukuki işlemlere ilişkin şekil kuralı gereği (MarkKHK md. 15/2) tescilli markalara ilişkin lisans sözleşmeleri açısından yazılı şekil, geçerlilik şartıdır. Tescilsiz markaya ilişkin lisans sözleşmesi ise herhangi bir şekle tabi değildir⁸⁶. Markalar Kanunu Tasarısı Taslağının (MKT) 44. maddesi de yazılı şekil şartını öngörmüş ancak MarkKHK md. 15/2 den farklı olarak tarafların sözleşmeyi imzalamalarını da zorunlu tutmuştur.

3.Marka Lisans Sözleşmesinin Tescili ve Etkileri

MarkKHK, marka hakkına ilişkin hükümlerinde hem marka hakkının tesciline hem de marka hakkı üzerinde sağlanan lisans hakkının tesciline olanak tanımıştır. Dolayısıyla lisans sözleşmesinin geçerli olarak kurulmasından sonra sicile tescil edilmeleri de imkan dahilindedir. Ancak bu tescil açıklayıcı nitelikte olup bunun yapılmamış olması hiçbir şekilde sözleşmenin geçerliliğini etkilemez. Bununla beraber ortak markanın lisans sözleşmesine konu olabilmesi için MarkKHK md. 60 gereği lisansın marka siciline tescil edilmesi gerekir⁸⁷.

MarkKHK md. 21/10'da "Lisans sicile kaydedilmediği sürece, iyiniyetli üçüncü kişilere karşı ileri sürülemez" hükmüne yer verilmektedir. Buna göre tescilin etkisi, lisansın iyi niyetli üçüncü kişilere karşı ileri sürülmesi noktasında kendini gösterecektir. Sicile tescil edilmiş lisans, marka hakkını sonradan devralmış herkese karşı ileri sürülebilecek iken, marka hakkını lisansın tescilinden önce devralmış kimselerin iyiniyetli olmaları halinde onlara karşı ileri sürülemeyecektir. Bununla beraber lisans sözleşmesi tescil edilmiş olmasa bile sözleşmenin varlığını bilen veya bilebilecek durumda

86 Yasaman/Altay/Ayoğlu/Yusufoğlu/Yüksel, s. 744; Daha geniş bilgi için bkz. Çiçekçi, s. 36; Arkan, s. 196; Oktay-Özdemir, s. 67; Ongan, s. 67 vd.; Özel, s. 62; Meran, s. 182.

87 Oktay-Özdemir, s. 67-68; Ongan, s. 68; Özel, s. 62; Arkan, s. 196-198.

olan üçüncü kişilere karşı lisans hakkının ileri sürülmesi mümkün olmaktadır⁸⁸.

MKTT 44/6 maddesine göre, lisans sicile kaydedilmediği sürece lisans alan, bu hakkını üçüncü kişilere karşı ileri süremez. Ancak, lisans sözleşmesinin yapıldığı tarihten sonra marka üzerinde hak iktisap eden üçüncü kişi, hakkı iktisap ettiği tarihte lisans sözleşmesinin yapılmış olduğunu biliyorsa, lisans sicile kaydedilmeden önce de bu kimselere karşı ileri sürülebilir. İlgili maddede önceki düzenlemeden farklı olarak dava açabilmek için basit-inhisari sözleşme ayrimından söz edilmediğini görmekteyiz. Kanun, yeni düzenlemeyle, sözleşmenin sicile kaydedilip kaydedilmediği hususunu göz önünde tutmakta ve bu hakkın korunmasını da iyiniyet ilkelerine göre belirleme yoluna gitmektedir.

Marka lisansının tescil edilebilmesi için TPE'ye verilmesi gereken belgeler Mar. Yön. md. 20'de belirtilmiştir. Lisansın sicile tescilinin hangi tarafça istenebileceğine ilişkin bir hüküm 556 sayılı MarkKHK'da bulunmamaktadır. Marka hukukumuzun kaynaklarından biri olan Avrupa Topluluk Markasına ilişkin 40/94 sayılı Tüzük md. 22.5. ise tescilin, lisans veren veya lisans alan tarafından istenebileceği belirtilmektedir⁸⁹. Türk hukuku açısından, MarkKHK md. 60'da sözleşmenin kim tarafından ve nasıl tescil edileceği düzenlenmemiştir ancak, MKTT 44/5 maddesine göre, lisans, taraflardan birinin ilgili markanın tescil numarasını belirtir imzalı talebi, yönetmelikte belirtilen belgelerin teslim edilmesi ve ücretinin ödenmesi ile sicile kaydedilir ve gazetede yayımlanır denilerek, taraflardan birinin tescil talebinde bulunabileceğini düzenlemiştir.

4.Marka Hakkının Korunması

MarkKHK 21/6 maddesine göre "*Aksi sözleşmede kararlaştırılmamışsa, inhisari lisansa sahip olan kişi, üçüncü bir kişi tarafından marka sahibinin markadan doğan haklarına, tecavüz edilmesi durumunda, marka sahibinin bu Kanun Hükmünde Kararname uyarınca açabileceği davaları, kendi adına açabilir. İnhisari olmayan lisans sahiplerinin, dava açma hakları yoktur*" düzenlemesi getirilmiştir. Benzer bir düzenleme 73/1'de de mevcuttur.

Lisans konusu marka hakkına yapılacak tecavüzler, marka hakkı sahibinin yanı sıra, o hakkı lisans yolu ile kullanan lisans alanların da haklarını zedeler. Söz gelimi, üçüncü kişilerin, hak sahibinin izni olmadan markasını kullanıp piyasaya markalı sahte ürünler sunmaları, markanın itibarının kötü yönde

88 Başlar, s. 55; Ongan, s. 68; Arkan, s. 198; Özel, s. 62; Oktay-Özdemir, s. 68.

89 Yılmaz, s. 72; Özel, s. 63; Oktay-Özdemir, s. 68; Ongan, s. 68 vd.; Başlar, s. 56.

etkilenmesine yol açabilecektir. Bu durumun, marka lisansına sahip kimsenin çıkarlarına uygun olmadığı açıktır. Bu açıdan, üçüncü kişilerin tescilli marka hakkına tecavüz etmeleri halinde, lisans alanın, kendi adına dava açma hakkına sahip olup olmadığının tespiti önem taşımaktadır⁹⁰.

MarkKHK 21/6 düzenlemesine göre, taraflarca sözleşmede aksine bir hüküm kararlaştırılmamışsa, inhisari lisans alan, marka hakkı sahibinin üçüncü kişilerin tecavüzleri karşısında açabileceği her türlü davayı marka sahibinden izin almaksızın kendi adına açabilir. Aynı davayı marka hakkı sahibi de açabilme ve tazminat isteme imkanına sahiptir.

MarkKHK 21/6 son cümlesindeki düzenlemeye göre ise, basit (inhisari olmayan) lisans sahiplerinin kendi adlarına dava açma yetkileri bulunmamaktadır. Kendi adına dava açamayan basit lisans sahibi noter vasıtasıyla yapacağı bir bildirimle, gereken davayı açmasını marka sahibinden isteyebilir. Marka sahibinin, bu talebi kabul etmemesi veya bildirim alındığı tarihten itibaren üç ay içinde, gerekli davanın açılmaması halinde, lisans alan yaptığı bildirim de ekleyerek, kendi adına dava açabilir. Lisans alan, ciddi bir zarar tehlikesi karşısında ve söz konusu sürenin geçmesinden önce, ihtiyati tedbire karar verilmesini mahkemeden talep edebilir. Lisans alan, dava açtığını marka sahibine bildirir (MarkKHK 21/7).

C. Marka Lisans Sözleşmesinin Sona Ermesi

1.Sözleşme Süresinin Sona Ermesi

Lisans sözleşmesi, süresiz olarak yapılabileceği gibi belli bir süre ile sınırlı olacak şekilde yapılması da mümkündür. Lisans sözleşmesinin belli bir süre için yapılabilmesi, süre kaydına sözleşmede açıkça yer verilmesine bağlıdır. Lisansın lisans alan tarafından kullanılması için tarafların belirli bir süre koymaları halinde "sürelili lisans" dan söz edilir. Bu halde, diğer sözleşmelerde olduğu üzere, bu sürenin dolması ile sözleşme kendiliğinden sona erecektir⁹¹.

Marka lisansı sözleşmesinin konusunu marka hakkı oluşturur. Marka hakkının sona ermesiyle marka lisansı sözleşmesi de konusuz kalacak ve sona erecektir. Marka hakkından vazgeçme ve koruma

90 Ongan, s. 128; Çiçekçi, s. 76; Başlar, s. 91.

91 Başlar, s. 108; Ongan, s. 132; Özel, s. 194; Oktay-Ödemir, s. 93.

süresinin sona ermesine rağmen markanın yenilenmemesi hallerinde marka hakkı, marka sahibinin rızası ile sona ermektedir. Bununla beraber, markanın hükümsüzlüğüne karar verilmesi halinde ise marka hakkı, marka sahibinin rızası hilafına sona ermiş olmaktadır. Belirtilen durumlarda hem marka hakkı, hem de markanın konu olduğu lisans sözleşmesi sona ermiş olacaktır⁹².

Sözleşmede herhangi bir süre kaydına yer verilmemesi halinde kural olarak sözleşmenin süresiz olarak yapıldığı kabul edilir. Bu durumda genel yorum koşullarına başvurularak tarafların olası iradelerinden hareketle sürenin tespitine çalışılır. Örneğin, lisans alanın markayı lisans bedelinin belli bir miktara ulaştığı ana kadar serbestçe kullanabileceği kararlaştırılan bir sözleşmenin, lisans bedeli belli bir meblağa ulaşıncaya kadar geçen süre için yapılmış sayılır⁹³.

2. Fesih Yoluyla Sona Erme

Sürekli bir sözleşme ilişkisini geleceğe etkili olarak sona erdiren nedenlerden biri de fesihtir. Fesih, sürekli sözleşme ilişkisini sona erdirmeye, ortadan kaldırmaya yönelik bozucu yenilik doğuran bir haktır. Taraflar sözleşmeyi olağan fesih veya olağanüstü fesih yoluyla sonlandırabilirler. Olağan feshi, olağanüstü fesihden ayıran özellik olağan fesih iradesinin karşı tarafa ulaşmasıyla hüküm ve sonuçları doğurmayıp belirli bir sürenin beklenmesi gerekliliğidir. Bunun nedeni, sözleşme taraflarına fesihden sonraki durum için hazırlık yapma imkânının tanınmasıdır. Diğer bir ayırıcı özellik ise, olağan feshin herhangi bir haklı sebebe dayanmak gereği olmaksızın geçerli olmasıdır. Olağanüstü fesihle, sürekli sözleşme ilişkisi, fesih beyanının muhataba ulaşmasıyla derhal sona erer⁹⁴.

3.Sözleşmede Kararlaştırılan Sebebin Gerçekleşmesi

Lisans veren ile lisans alan yapacakları sözleşmede belirli şartların gerçekleşmesi halinde içlerinden birine veya her iki tarafa da sözleşmeyi feshetme hakkı tanımış olabilir. Taraflar bu şartları kendi aralarında sözleşme serbestisi çerçevesi içerisinde istedikleri gibi kararlaştırabilirler. Belirlenen şartın gerçekleşmesi halinde feshin derhal hüküm doğuracağı ya da belirli bir süre sonra hüküm doğuracağı kararlaştırılması da mümkündür⁹⁵.

92 Özel, s. 131 vd.; Meran, s. 186; Başlar, s. 107.

93 Yılmaz, s. 127; Başlar, s. 108, Özel, s. 194; Ortan, 292 vd.

94 Eren, Fikret, Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, 12. Baskı, İstanbul, 2010, s. 1211 vd.; Oktay-Özdemir, s. 95 vd.

95 Ongan, s. 138

4.Sözleşmeden Dönme

Bir tanıma göre, "ani edimli borç ilişkilerindeki eski hale iadeyi sağlamaya yönelik tek yanlı işleme dönme" denir⁹⁶. Tarafların mevcut edim yükümlülüklerini sona erdiren, ifa edilmiş edimlerin iadesi borcunu doğuran ve geçmişe etkili, karşı tarafa varması gereken tek taraflı irade beyanı olarak da ifade edilmektedir⁹⁷. Geçerli bir dönme beyanının borçluya ulaşması ile birlikte dönülen sözleşmeden doğan bütün asli edim yükümlülükleri ile birlikte yan edim yükümlülükleri ve ifaya yardımcı yan yükümlülükler de sona erer.

5.Diğer Sebepler

Marka lisans sözleşmesi genel olarak borçlar hukuku hükümlerine tabi olduğu için, borçlar hukukunun sözleşmelere ilişkin genel düzenlemeleri uygulama alanı bulacaktır. Buna göre, taraflardan birinin ölümü, işlemin temelden çökmesi, gabin, hile, taraflardan birinin iflası veya taraflardan birinin temerrüde düşmesi sözleşmeyi sona erdiren diğer sebeplerdir.

96 Öz, Turgut, İş Sahibinin Eser Sözleşmesinden Dönmesi, İstanbul, 1989. s. 27.

97 Bu konuda daha fazla bilgi için bkz. Serozan, Rona, Sözleşmeden Dönme, İstanbul, 2007.

SONUÇ

Marka lisans sözleşmesi, lisans verenin markadan doğan haklarının kullanım hakkını lisans alana verdiği bir sözleşmedir. Bu anlamda marka lisans sözleşmesi, lisans verenin, lisans alana bir markanın ve bir markanın işlevini ortaya çıkaracak kendiliğinden kurulan inhisarilik durumunun kullanımına izin vermesi borcunu ve kural olarak lisans alanın da bunun için bir bedel ödemesi borcunu ortaya çıkaran bir sözleşmedir. Markaların lisans verilmesinde esas olarak hakkın özü hak sahibinde kalmakta, buna karşılık diğer bir üçüncü kişiye bu hakkın kullandırılması söz konusu olmaktadır.

556 sayılı MarkKHK 15 ve 20. maddelerine göre, marka üzerindeki kullanma hakkının, lisans verilmesi yoluyla kullandırılmasının mümkün olduğu belirtilmiştir. Buna göre, lisans sözleşmesinin konusu kısaca marka üzerindeki hakkın lisans alana kullandırılmasıdır. Marka lisans sözleşmesi taraflara karşılıklı borç yükleyen, sürekli borç ilişkisi gerektiren isimsiz bir sözleşmedir. Türk hukukunda lisans sözleşmesinin hukuki niteliği konusu tartışmalı bir konudur. Lisans sözleşmesinin mutlak bir hak mı ya da nisbi bir hak mı olduğu konusunda görüş birliği bulunmamakla birlikte ağırlıklı olan görüş, bu sözleşmeden doğan hakların nisbi nitelikte olduğu yönündedir.

Marka lisans sözleşmeleri çeşitli türleri vardır. En temel ayırım, marka lisans sözleşmesinin basit veya inhisari olması ayırımıdır. İnhisari (tekelci) lisans türünde lisans veren kişi aynı lisansı bir başkasına vermemeyi yükümlenmektedir. MarkKHK 21/2 maddesi gereğince, kullanım hakkı verilen bir lisansın niteliği sözleşmede belirtilmemişse, bu durumda basit lisansın kabul edilmesi gerektiği anlaşılmalıdır. Lisans veren, markasını kullanmaya devam edebileceği gibi aynı markayla ilgili olarak başka kişilerle de lisans sözleşmeleri yapabilir.

Marka lisans sözleşmesinde lisans veren, markanın sahibi olabileceği gibi, marka üzerinde "markanın kullanımını devredebilmek" anlamında tasarruf yetkisine haiz olan, ancak markanın sahibi olmayan kimse de olabilir. Lisans alan ise, sözleşmeyle lisans hakkını edinen, diğer bir deyişle markayı, kullanma yetkisini elde eden kimsedir. Marka lisans sözleşmesinde lisans alanın en önemli borcu, lisans bedelini ödeme borcudur. Lisans verenin ise marka lisansı sözleşmesinden doğan ilk ve en önemli yükümlülüğü, lisans sözleşmesinin konusu olan markadan doğan hakları lisans alana kullandırma yükümlülüğüdür. Kullandırma izni sadece iznin bahşedilmesini değil aynı zamanda kullanmaya bizzat veya başkası aracılığıyla engel olmama, güçlük çıkarmama, katlanma, lisans alanı üçüncü kişilerin hak iddialarından kurtarma borçlarını da kapsar.

Marka üzerindeki tüm hukuki işlemlere ilişkin şekil kuralı gereği (MarkKHK md. 15/2) tescilli markalara ilişkin lisans sözleşmeleri açısından yazılı şekil, geçerlilik şartıdır. Tescilsiz markaya ilişkin lisans sözleşmesi ise herhangi bir şekle tabi değildir. Markalar Kanunu Tasarısı Taslağının (MKTT) 44. maddesi de yazılı şekil şartını öngörmüş ancak MarkKHK md. 15/2 den farklı olarak tarafların sözleşmeyi imzalamalarını da zorunlu tutmuştur.

Marka lisans sözleşmesi, sözleşme süresinin sona ermesi, taraflardan birinin sözleşmeyi fesih yoluyla sonlandırması, işlemin temelden çökmesi, sözleşmede kararlaştırılan sebebin gerçekleşmesi veya sözleşmeden dönme gibi değişik sebeplerden biri dolayısıyla sona erer.

KAYNAKÇA

- Arkan, Sabih** : Marka Hukuku, C. II, Ankara, 1998.
- Başlar, Yusuf** : Marka Lisansı Sözleşmesi, Kırıkkale, 2008.
- Çiçekçi, Çiğdem** : Marka Lisansı Sözleşmeleri, İzmir, 2001.
- Eren, Fikret** : Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, 12. Baskı, İstanbul, 2010.
- Kaya, Arslan** : 551 Sayılı Patent Haklarının Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile Getirilen Zorunlu Lisans Sistemi, İÜHFİM, Cilt: LV, 1995-1996, S.12, s. 311-343.
- Meran, Necati** : Marka Hakları ve Korunması, Ankara, 2004.
- Oğuzman, Kemal,
Seliçi, Özer** : Eşya Hukuku, İstanbul, 2002.
- Oktay-Özdemir, Saibe** : Fikri Nitelikteki Sınai Değerler Üzerindeki Haklar ile Bunlara İlişkin Verilen Lisansın Hukuki Niteliği, Prof.Dr. Ergun Özsunay'a Armağan, İstanbul, 2004.
- Oktay-Özdemir, Saibe** : Sınai Haklara İlişkin Lisans Sözleşmeleri ve Rekabet Hukuku Düzenlemelerinin Rekabet Hukuku Düzenlemelerinin Lisans Sözleşmelerine Uygulanması, İstanbul, 2002.
- Ongan, Burak** : Sınai Haklara İlişkin Lisans Sözleşmelerinde Tarafların Hukuki Durumu, Ankara, 2007.
- Ortan, Ali Necip** : Patent Lisansı Sözleşmesi, Ankara, 1979.
- Oytaç, Kutlu** : Karşılaştırmalı Markalar Hukuku, İstanbul, 2002.

- Öz, Turgut** : İş Sahibinin Eser Sözleşmesinden Dönmesi, İstanbul, 1989.
- Özel, Çağlar** : Marka Lisansı Sözleşmesi, Ankara, 2002.
- Serozan, Rona** : Sözleşmeden Dönme, İstanbul, 2007.
- Tekinalp, Ünal** : Fikri Mülkiyet Hukuku, İstanbul, 2012.
- Tekinalp, Ünal** : Markanın Üçüncü Kişiler Tarafından Kullanılması, Oğuz İmregün'e Armağan, İstanbul, 2001.
- Ülgen, Hüseyin/
Teoman, Ömer/
Helvacı, Mehmet/
Kendigelen, Abuzer/
Kaya, Aslan/
Nomer-Ertan, Füsun** : Ticari İşletme Hukuku, İstanbul, 2006.
- Yasaman, Hamdi/
Altay, Sıtkı A./
Ayoğlu, Tolga/
Yusufoğlu, Fülürya/
Yüksel, Sinan** : Marka Hukuku, 556 Sy. KHK Şerhi, C. II, İstanbul, 2004.
- Yılmaz, Canan** : Marka Lisans Sözleşmeleri, İstanbul, 2001.